

Rudar izhaja trikrat na mesec in sicer prvi, drugi in četrti četrtlet v mesecu z datumom naslednjega dne. Naročnina za celo leto 4 K, pol leta 2 K in četrt leta 1 K. Posamezne številke po 10 v.

RUDAR

Reklamacije so proste poštnine. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani Ilirska ulica 22, prvo nadstropje.

..... Glasilo sloven skih rudarjev.

Evropa in azijska Turčija.

V zbornici poslancev v Londonu je nedavno tega govoril konservativni sir Mark Sykes o zmešnjavah in težavah, s katerimi bi imeli diplomatije opraviti, če bi se pričelo z delitvijo oziroma raztrganjem azijske Turčije. Da pa v resnici obstoji namen azijsko Turčijo razdeliti, je razkrilo poznejše poročilo francoskega časopisa »Petit Parisien«, ki je prinesel vest iz Rima, da si Angleška prizadeva uresničiti pogodbo, katero naj bi podpisale vse velevalsti, ki bi zajamčile celotno sedanje posestno stanje Turčije. To se pravi, da bi v bodoče ostale vse sedanje pokrajine, ki jih Turčija poseduje, njena nedotakljiva lastnina. Zato pa bi se Turčija na podlagi te pogodbe morala zavezati, da v Armeniji, Mali Aziji in Arabiji nemudoma izvede vse že zdavnaj obljubljene reforme. Vzrok delitve evropske Turčije je bil ta, ker ni izvedla potrebnih reform. Morala bo tudi dati samoupravo Armeniji in Siriji, ki jo zahtevate. Tudi ni nobena tajnost več, da se je velika vojaška predloga v Nemčiji rodila baš vsled preteče nevarnosti glede razdelitve azijske Turčije, ker so nemški državniiki sodili, da bo sedaj ko je Turčija vojaško gospodarsko in denarno do malega uničena, prišla tudi na vrsto delitev pokrajin, ki jih Turčija poseduje v Aziji. V krogih nemške vlade je baje padla beseda, »če se bo azijska Turčija delila, tedaj hočemo biti tudi mi zraven.« To ni nič drugega je tudi bistvo utemeljevanja brambne predloge tam, kjer govori o preuredbi na Balkanu.

Zelo verjetno je, da se bodo diplomatske intrige, ko bo razmerje med Turčijo in balkanskimi državami vsled zadnje vojne kolikor toliko urejeno vnovič začele in da bo tarča in cena teh intrig zopet Turčija, ter da bo vsled tega vojna nevarnost takorekoč ostala stalna.

V velikanskih in obsežnih pokrajinah azijske Turčije živi le okrog 16 milijonov ljudi. Od teh pa je Turkov le 7 in pol milijona duš. Toda Armenci, katerih je 1.115.000 in pa Grki, katerih je 1 milijon, nimajo nobenega posebnega interesa na obstoju Turčije.

Sirci in Arabci, katerih je skupaj 5 milijonov, vrhu tega tudi streme za dosego popolne politične neodvisnosti. Ostaja tedaj le še 1.250.000 Kurdiv, katerim je na obstoju Turčije kaj ležeče. Toda Kurdi so še divje, lovsko in roparsko ljudstvo, s katerim Turčiji vsaj v gospodarskem oziru ni dosti pomagano.

V nad vse plodoviti in na zemeljskih zakladih zelo bogati Mezopotamiji in Siriji prihaja na vsak kvadratni kilometer 7 in 4 desetinke prebivalcev, v turški Arabiji pa celo le 2 in 5 desetink. Nasprotno prihaja v Armeniji in Kurdistanu na vsak kvadratni kilometer po 13 prebivalcev in v Mali Aziji pa 18, dočim je prihajalo v bivši evropski Turčiji na vsak kvadratni kilometer po 36 prebivalcev. Ker pa je Turčija

s svojimi bivšimi balkanskimi pokrajinami vred na tamošnjih prebivalcih gotovo kakih 4 in pol milijona duš izgubila, ne bo sedaj njeno prebivalstvo vsega skupaj znašalo več kakor kakih 18 milijonov duš. To prebivalstvo pa, kakor smo videli, ne tvori nobeno narodno enoto, stanuje zelo daleč narazen in je vrh tega po največ zelo ubožno. Toda azijska Turčija sama na sebi je neizmerno bogata na zemeljskih zakladih.

In ravno ti velikanski zakladi, ki počivajo v azijsko turški zemlji, tvorijo ono privlačno silo, ki tako vabljivo učinkuje na evropske kapitaliste. Zlato, srebro, nikelj, železna ruda, antimon, žveplo, svinec, šmirgelj, premog, kamen za napravo brusov in litografskih kamenov itd. Kratkoterminalno celo in vse bogastvo srednje Evrope čaka na kapitaliste, ki bodo prišli in vse te zaklade na moderno gospodarski način dvignili in njihovo vrednost uveljavili. Tako piše dr. Anton Schaefer v svoji knjigi »o potih in ciljih mladoturške gospodarske politike«, ki je nedavno tega izšla.

Gotovo je, da ima rudarstvo v Turčiji še sijajno bodočnost. Bakreni rudnik pri Diarbekirju (Kurdistan) je eden najizdatnejših na celim svetu, nikjer ni na bakru tako bogatega rudnika kakor ta. Premogovniki pri Heraklea ob Črnem morju so znameniti. Morska pena (Meerschaum) in panaromit se nahaja izključno le v Mali Aziji. Kromskega kamna je toliko, da je Turčija sama v stanu pokrivati z njim vse potrebe svetovnega trga. Sol, ki zna enkrat postati za Turčijo eden izmed najvažnejših izvoznih predmetov, se pojavlja v vseh oblikah. Deloma so hudourniki v dolinah severne Male Azije že celo odkrili posamezne žile raznih mineralij. Poleg vsega tega kakor kaže, se v Mezopotamiji nahajajo veliki kraji, kjer zemlja obsega ogromne množine sirovega zemeljskega olja in bodo dotični vrelci morda še prekašali one v Pensilvaniji in Transkavkazu. Zakaj bogastvo Turčije kapitaliste tako mika in jim obljubljuje lepo bodočnost in samo izključno dejstvo, da se tamkaj nahajajo bogati zakladi v velikih množinah, temveč okolnost, da se nahajajo posamezne vrste rud v zelo ugodnih ležiščih ena napram drugi in vsled tega ugodnega položaja ne bo prevažanje povzročalo nobenih posebnih težav. Skladi rud se namreč deloma nahajajo prav blizu morja in večjih tekočih voda, ki so porabljive za plovbo. Pred vsem pa zagotavlja plodono industrijo dejstvo, da se blizu rude, zlasti železne, nahaja tudi premog. Okolnost, ki bo bodočo industrijo kar se tiče njene plodnosti gotovo pospeševala. Poleg vsega tega pa še prihaja v poštev, da je Mala Azija in Mezopotamija neizmerno rodovitna.

Po gori povedanem je potemtakem zanimanje evropskih kapitalistov za azijsko Turčijo lahko razumljivo. Sicer pa so že sedaj vložili v te pokrajine znatne kapitalije, toda zdi se, da je zaenkrat kapitalistični rop »mirnim potom«

precej otežkočen. Stavljajo se mu v pot hude zapreke, izmed katerih igrajo glavno vlogo: slaba, podkupljiva uprava teh pokrajin, naravnost za življenje v njih in nezadostna prometna sredstva. Rusija se z zavzetjem same Armenije tudi noče zadovoljiti. Želje Francoske glede Sirije so tudi znane. Politična in trgovinska spretnost Angležev pa že sedaj zagotavlja prednost Anglije v Mezopotamiji. Zato je pač verjetno, da je namen Anglije ohraniti Turčijo politično posestvo njenih azijskih pokrajin potom mednarodne pogodbe odkritosrčen, kakor je tudi njena resna želja, da bi Turčija potem kot protiuslugo potrebne reforme res tudi izvedla. Anglija, da si zagotovi tamkaj gospodarsko zmago, politične osvojitve v azijski Turčiji, namreč enostavno ne potrebuje. Ona je s trgovinsko zmago zadovoljna, ker ve, da bi jo v slučaju razdelitve azijske Turčije druge velevalsti od tam tudi, kar se tiče njene trgovine, iztisnile.

Številke, ki jih sicer ne bomo navajali, o soudeležbi posameznih držav na trgovini s Turčijo nam dokazujejo, da Anglija v tem oziru že zdavnaj koraka drugim državam na čelu. Njeno stremljenje, da se ohrani Turčijo, je torej razumljivo. Toda tudi Nemčija je precej na trgovini s Turčijo udeležena, poleg tega je zlasti v azijski Turčiji angažirana z velikim kapitalom, za to se pripravlja, da ako morda pride do delitve azijske Turčije, tudi ona ugrabi kolikor mogoče velik kos.

Glavna gonilna sila, ki stremi za razdelitev azijske Turčije pa so evropski kapitalisti, ker se jim tamkaj obeta pod senco evropskih bajonetov velik in masten rop.

Končno naj navedemo še posamezne države, kakor so za površje pri uvozu in izvozu iz Turčije, torej na trgovini z njo soudeleženi posebnost, ker zadene tudi našo državo: pri uvozu v Turčijo: Anglija, Avstro - Ogrska, Nemčija, Francija, Italija in Rusija.

Pri izvozu iz Turčije (kupišejo od nje) Anglija, Francija, Nemčija, Združene države (Amerika), Italija, Avstro - Ogrska, Belgija in Rusija.

Plačilni zakon in službeni red.

(Konec.)

Odlok c. kr. rudniškega urada v Gradcu.

Uvažuje vlogo z dne 9. decembra 1912, št. 260 in z njo predložen dodatki k služb. redu za delavce rudniških podjetij rudarske zadruge za rudniško uradni okraj Gradec, v kolikor se dotični dodatki tiče izpremembe § 22. družbenega službenega reda, c. kr. rudniški urad nameravajo izpremembo ne more vzeti na znanje, ker ne odgovarja zakonu z dne 17. maja 1912, drž. zak. št. 107.

V smislu omenjenega zakona izpremembenega § 206. splošnega rudarskega zakona ima

LISTEK.

Od Dunava do Vardarja.

Spisal Hugo Šule, poslovenil Ivan Tokan.

(Dalje.)

Nič ni lažjega kakor v mirnem času iz Belgrada ob Donavi priti v Skoplje, ki leži ob bregu Vardarja. Treba je le porabiti železnico, uvesti se v udoben oddelek drugega razreda, da človek v kakih desetih urah doseže zaželjeni cilj — Skoplje. Ob enem pa ni tudi nič težavnejšega kakor prepotovati to pot v času vojne in sicer zaradi tega, ker je neobhodno treba istotako porabiti železnico, dočim bi potovanje k nogam v tem času ne bilo zvezano s takimi težavami. Potovanje peš bi bilo bolj udobnejše in enostavnejše ter bi ob enem tudi zdravju bilo veliko bolj prikladnejše. Do Stolaca je na železnični progi od Belgrada do Niša kolikor toliko še šlo. Tako daleč je namreč vozil še osebni vlak, ki je bil sicer v vseh treh razredih grozno prenapolnjen, ki pa je vse eno skušal predrdati svojo pot še v času, ki mu jo predpisuje vojni red. Sitnost je povzročala le navzočnost dveh sedemnajstletnih fantov, ki sta kot prostovoljca odha-

jala k fronti v vojsko. Fanta sta namreč, da zavžijeta nekaj užitka svojega vojaškega dostojanstva, stala na mostiču voza in se tamkaj vadila v streljanju iz revolverja. Toda ta nadloga potnikov ni trajala dolgo, kajti kmalu je posegel neki v vagonu se nahajajoči oficir vmes, kateri je oba fanta pošteno stresel za ušesi tako, da je bilo vaji v streljanju proti markiranemu sovražniku kmalu konec.

V Stolacu je bilo treba čakati kar cele tri ure na vojaški transportni vlak, ki jo je bil sicer že eno uro prej pred odhodom osebnega vlaka iz Belgada odkuril. Porabil sem to priliko za pogovor z vojakom drugega poziva, ki so v velikih gruclah oblegovali kolodvorsko kaiano. Neki mladi dalmatinski zdravnik od rdečega križa, ki se je nahajal na potu v Niš, mi je zelo na ljubezniv način pogovore prestavljal v nemščino. Posebno je vzbujal mojo pozornost neki majhni toda žilavi vojščak s posebno ostrimi potezami v obrazu. Toda ni bila to morda njegova zunanost, kateri sem obračal svojo pozornost, temveč me je zanimala poglavito okolnost, kako je bil oborožen. Poleg značilnega pasu za patrone, ki ga drugače nosijo le četaši in njihovi prostovoljni pripadniki, je imel na prsih pritrjeno neko cev, iz katere je štrlel dolg ročaj, ki se je pri opazovanju iz bližine izkazala kot ročna granata. Živahni, majhni možiček je torej po-

temtakim pripadal k onim zbranim bojevitim petelinom, ki po vzoru ruskih lovskih poveljnikov izvršujejo kaj nevarnejšo službo poizvedovalnih prednjih straž, katere so v Srbiji nazvali z imenom »mrtva četa«, podobno, kakor so nekaj švicarski vojščaki svoje tovariše nazivali, ki so imeli nalog kot priči naprej drveti in na sovražnika navaliti z imenom »izgubljena truma«. Ta mali junak je sicer že 34 let star in oče večih otrok, ampak to njega prav nič ne zadržuje. »Kaj me briga žena, kaj otroci« — toliko časa, dokler sme nemoteno prekipeti divja strast in veselje za pretep, ki bo pozneje v enoličnem kmečkem življenju vzbujala na doživljajih bogate spomine, toliko časa tudi temu malemu junaku vse drugo ni nič mar. Drugi se bori junaško, ker je to njihova patriotična dolžnost in jim to njihov moški ponos narekuje, ampak ta mali ima v sebi pravcato hajduško kri in njegov nemirni temperament ljubi vojsko prav radi njene nevarnosti. »Sicer pa bo itak kmalu mir« pravi, »ampak vendar ne preje, dokler ne bodo tisti prokleti »Bugari« ležali pred nami na trebuhu.« Njemu se drugače ne godi slabo, njegova pridna žena doma sama obdeluje polje in mu od časa pošlje še celo dva ali pa tri dinara denarja. Hrano dobiva srbski vojak prav dobro. Kar se tiče mesa, ga dobi vsak dan 430 gramov. In kadar slučajno tega ni, no — tedaj

rudniški podjetnik svojim delavcem izplačati plačo vsaj na vsakih 14 dni. Ker pa obstojajo že krajši plačilni presledki kakor 14 dnevni, se dotični krajši presledki ne smejo podaljšati tako, da bi tako podaljšanje pomenjalo odpravo posebnih ugodnosti, ki se jih je delavcem priznalo predno je stopil navedeni zakon v veljavo. Vsled tega imajo dosedanja izplačevanja, ki so se vršila v krajših kakor pa 14dnevnih presledkih ostati ne izpremenjena v veljavi, vseeno če so dotična krajša izplačevanja obsegali celotne ali pa tudi le delne plače. Sicer pa je samo ob sebi razumljivo, da delna plačila (predujemi) v smislu zakona niso taka plačila, da bi zamogli nadomestovati v zakonu predpisano 14dnevno izplačevanje čiste plače. Vseeno pa tvorijo tudi delna plačila, čeprav ne v celoti del plačila za že izvršeno delo. Smisel zakona torej zahteva, da taka krajša plačila v danih slučajih ostanejo v veljavi. Na vsak način bi smeri navedenih določil zakona nasprotovalo, če bi delavci ne bili deležni ugodnega načina izplačevanja, kakor ga zakon določuje, ker bi drugače bili delavci na slabšem kakor preje, predno je zakon stopil v veljavo.

Na zadnje navedeni način izplačevanja za služkov pa je v rudniških podjetjih tukajšnjega rudniško uradnega kraja obstojal...

Iz tega razloga so rudniška podjetja tukajšnjega rudniško uradnega okraja v smislu ume-njenih določil zakona z dne 17. maja 1912, drž. zak. št. 107 dolžna dosednji način izplačevanja pridržati in delno plačilo delavcem izročati tudi v krajših presledkih kakor 14dnevnih, ki jih sicer določuje zakon.

Ker pa se označenim dolžnostim, ki jih nala-ga zakon v predloženem dodatku ni zadostilo, c. kr. rudniški urad v smislu § 200, splošnega rudarskega zakona istega potrditi ne more.

Vlagateljem se torej naroča, naj po vnovičnem sklepu prve skupine rudarske zadruga v označeni smeri tozadevni spremenjeni dodatek k službenemu redu najkasneje do 15. februarja 1913 v odobritev semkaj predlože.

Proti temu odloku je v smislu § 231. sploš. rud. zakona prosto dano tekom 30 dni vložiti ugovor, ki ga je vložiti pri c. kr. rudniškem uradu v Gradcu.

Omeniti še moramo, da rudniški urad v Gradcu dotičnega službenega reda tudi še radi tega ni potrdil, ker je vseboval tudi določbo, da se ima delavcem na dnevnu, ki imajo daljši kakor pa 8 urni delavni čas, izplačevati plača v pol-danskem odmoru. Tudi to določbo je rudniški urad označil kot nedopustno, ker bi vsled nje bili delavci na poldanskem počitku prikrajšani.

Razsodba c. kr. rudniškega glavarstva v Celovcu glede ugovora.

»C. kr. rudniškemu glavarstvu v Celovcu se je z razsodbo z dne 31. maja 1913 št. 2583 videlo ugovoru proti odloku rudniškega urada v Gradcu z dne 10. januarja 1913, št. 4790 (1912), s katerim je navedeni rudniški ukaz od-rekel potrditev nekega dodatka k službenemu redu za delavce rudniških podjetij rudarske za-druge v okraju rudniškega urada v Gradcu iz sledečih vzrokov ugoditi.

Rudniški urad v Gradcu utemeljuje svoj od-lok s tem, da v dodatku manjkajo določbe glede dosedanjega izplačevanja delnih odplačil (pred-ujemov — Voršus), ki se jih po njegovem mnenju v smislu § 206. sploš. rud. zakona vsled izpremembe potom zakona z dne 17. maja 1912, drž. zak. št. 107 mora tudi v nadalje izplačevati. Nadalje s tem, da je nedopustno onim delavcem na dnevnu, ki imajo daljši kakor 8urni delovni čas, izplačevati mezde v opoldanskem odmoru, ker drugače bi ti delavci bili skrajšani na svojem opoldanskem počitku, ki jim sicer po zakonu in po službenem redu gre.

pa, ako ni drugače, zna srbski vojak tudi skozi štirinajst dni shajati ob suhem kruhu in čebuli.

Ta mali junak mi je na svoj živahen način znal naslikati razliko, ki obstoja med bolgarsko in srbsko infanterijsko taktiko, kakor jo je malo dni popreje pri Zaječaru opazoval. »Ti le Bu-gari«, tako mi je pripovedoval, »ne znajo nič drugega kakor bežati, verižiti obraze in kričati »na nos« (na nož). »Mi Srbi smo v tem oziru bolj previdni, mi se zakrivamo, streljamo in le počasi, toda gotovo naprej prodiramo.«

In res, dasi je bilo njegovo pripovedovanje enostavno in priprosto, vendar je mož v svoji preprostosti zadel pravo. V resnici so se bolgar-ski naskoki na srbske postojanke le vsled tega vselej izjalovili, ker je pri Bolgarjih prevladovalo mnenje, da se bo tudi napram Srbom uve-ljavila njihova taktika divjega naskakovanja, kakor so jo izvajali v prejšnji vojski napram Tur-kom, na katere so vselej s svojo številno pre-močjo uspešno navalili. A ta taktika Bolgarov napram Srbom, ki so se znali vsakemu hude-mu pritisku Bolgarov spretno izogniti, ni nič pomagala. Nasprotno, postala jim je naravnost usodepolna. Srbi so namreč vsak naskok odbi-jali iz zakritja in so potem, ko so s svojim stre-ljanjem napravili med Bolgari nered, izvršili protinaskok in Bolgare vselej pognali. Bolgari so v mnogem oziru smatrali streljanje infante-

V obeh slučajih utemeljevanje ne odgovarja dejanskemu stanu. Tedenska izplačevanja, ka-tera so bila v navadi v rudniških podjetjih Vojts-berg-Köflaškega revirja, predno je stopil v ve-ljavo gori omenjeni zakon, je smatrati le kot delna odplačila (predujeme), kajti bistvu izplačevanja zaslužka odgovarja le izplačevanje ce-lotnega zaslužka, ki se ga izplača za gotovo iz-vršeno delo. Med tem, ko so delavci pri pre-jšnjem tedenskem izplačevanju, neoziraje se na izvršeno delo, dobivali gotov v naprej določen znesek za vsak izvršeni šilt, dočim se je dolo-čevanje izvršenega dela in preračunavanje za-služene plače vselej le vršilo ob rednem meseč-nem izplačevanju. Nekdanja tedenska izplače-vanja v Vojtsberg-Köflaškem revirju se torej ne morejo smatrati za krajše izplačevalne presle-dke, ki se jih drugače v smislu sicer ne sme po-daljšati.

§ 206. b sploš. rud. zakona v smislu gori na-vedenega zakona pravi, da je za izplačevanje mezd potrební čas vračunavati v šiltno dobo oziroma delovni čas. Toda ker so delovni pre-sledki oziroma odmori zapopadeni v šiltno do-bo, tudi v tem oziru, kar se tiče izplačevanja za-služkov med opoldanskim odmorom osobju, ki je vposleno na dnevnu in ima daljši kakor 8urni delovni čas, ni bila odklonitev potrditve toza-devne določbe omenjenega dodatka v zakonu nikjer utemeljena.

Nasprotnje, v katerem se nahajata oba odlo-ka, je precej čudno. Med tem ko rudniški urad v Gradcu popolnoma pravilno tolmači zakon, gre rudniško glavarstvo v Celovcu in ustreza proti zakonu rudniškim posestnikom, ki v njem iščejo raznovrstne pikce. Pri vsem tem pa do-tična določba v zakonu niti z eno besedo **celot-nih in čistih plač ne omenja**. V Vojtsberško-Köflaškem revirju je bila vpeljana stara navada, da so rudarji dobivali vsak teden delno plačilo oziroma predujem (Vorschuss). Bila je to neka-ka stra od strani podjetnikov pripoznana pra-vica. In sedaj nastane vprašanje, ali se to naj smatra za izplačevanje plače ali za česa? Go-tovo pa je eno, dotični predujemi, ki so jih tam-kaj rudarji vsak teden redno dobivali, niso bili nikako darilo, temveč delno plačilo na podlagi in na račun za že izvršeno gotovo množino dela.

Na tej okolnosti ne izpreminja prav nič dej-stvo, ki ga navaja rudniško glavarstvo, da se je za skupno množino izvršenega dela preračunavalo celotno plačilo še le za ves mesec skupaj. Dotični predujemi so torej nosili vse znake plačila, ker tudi v resnici niso bili nič drugega kakor plačila, ki jih vsebuje smisel za-kona. Ako pa rudniško glavarstvo trdi in ukre-pa kaj drugega, tedaj očitno in vedoma krši na željo rudniških podjetnikov zakon.

Nastane pa še drugo vprašanje.

V posameznih krajih, kjer imajo rudniške uprave pri svojih podjetjih takozvane magacine, dobivajo delavci na račun svojega do gotove mere že izvršenega dela od rudniških podjetij blago, takozvano »fasungo«. Za kaj naj se smatra te »fasunge«? Čisto gotovo bi nam rud-niško glavarstvo reklo, da niso te »fasunge« nič drugega kakor predujem v obliki blaga na račun že izvršene količine dela. Če je temu res tako (ker drugače ne more biti), tedaj pa ako hoče biti rudniško glavarstvo dosledno, mora na vsak način zabraniti, da podjetniki tudi predujema v obliki blaga ne bodo več dajali, ker po njegovem nazoru morajo rudniški podjetniki izročati de-lavcem plačo le vsakih 14 dni in sicer v **celoti in čisto**, torej v denarju.

Nikakor torej ne gre, da bi rudniškim pod-jetnikom bila dana pravica eno vrsto predujema odpraviti, drugo pa pridržati. Kajti predujem je predujem in potem naj se že daje delavcem v obliki denarja ali blaga itd., to je prav vseeno.

rije za stvar postranskega pomena in so se v poglavitnem zanašali na divje naskakovanje in so mislili, če bodo s huronskim vpitjem v na-glici drveli proti sovražniku, da sovražnik ne bo mogel njihovega navalu klubovati. Mnenja so tudi bili, da tak nastop mora spraviti sovra-žnika ob moralčno ravnotežje in pogum. Raz-ume se, da je ta nazadnjaška lastnost ruskega militarizma, katere so se posluževali Bolgari, morala voditi v pogubo napram sovražniku, ki tudi takrat, kadar je sam naskakoval, nikoli ni pozabil, da je infanterijski ogenj pravzaprav tista odporna sila defenzive, ki v moderni bitki odločuje in da do trenutka očitne demoralizacije nasprotnika naskok oziroma napad ne more biti nič drugega, kakor počasno prodiranje v koli-kor mogoče kritih bojnih vrstah. Drugi dan sem pri Kumanovem še natančno opazil sledi izko-pov, ki so bili napravljeni izključno v ta namen, da se v danem slučaju potom njih zagese infan-terijski ogenj v bližino napada, s katerim se je tukaj v naprej računalo. Kakor dolge vrste kr-tin so ležale kopice zemlje, ki so jo posamezni strelci z lopatami dvignili. Vse te dolge vrste pa so bile zaporedno bile oddaljene ena od dru-ge komaj par korakov.

Vojaški vlak je končno pridrdral. Toda kako je izgledal! Kar strah ga je bilo pogledati. Ne samo mostiči in stopnice tudi strehe voz,

Da bi ostalo glede prejšnjih predujemov pri starem, temu so se gospodje v označenem re-viru uprli in prepričani smo, da če bi se imelo odpraviti tudi drug način predujema, (v blagu), da bi se ravno isti gospodje zopet uprli tako, ka-kor se je to zgodilo že drugod. Slavno rudniško glavarstvo v Celovcu nam bo oprostilo če po-vemo, da enostavno ne gre prepuščati podjet-nikom, da bi oni smeli razlagati novi plačilni zakon, kakor bi sami hoteli in vstvarjali le take službene rede, ki jim ugajajo. Ako se naj pred-ujem v denarju odpravi, tedaj se ga tudi v drugi obliki ne sme trpeti.

In če naj ostane druga oblika predujema v veljavi? tedaj pa se tudi predujem v denarju ne sme odpraviti. To bi vsaj deloma odgovarjalo nazoru o pravici.

Tudi glede drugega slučaja je razlaganje rudniškega glavarstva zelo značilno. Kje za bō-žjo voljo daje zakon rudniškim podjetnikom pravico, da bi smeli od delavcev zahtevati, da se morajo o poldanskem času postaviti pred okno in čakati na plačilo? Ali ni poldanski od-mor določen za to, da delavec zavžije svojo jed in da si malo odpočije?

Vsekakor bi bilo dobro poskrbeti zato, da bi se na merodajnem mestu umetniško razlaga-nje zakona rudniškega glavarstva v Celovcu v obeh slučajih malo preiskalo.

Gospodarski pregled.

Avstrijska premogovna produkcija v mesecu juliju 1913.

Ministrstvo za javna dela objavlja izkaz o produkciji premoga v Avstriji za mesec julij 1913, v primeri z istim razdobjem leta 1912. Podatki, ki jih dotični izkaz obsega, so sledeči:

Kamnitli premog:

okrožja (reviri)	sirovi premog	briketi	koks
	meterskih stotov		
Ostava-Karvin . . .	8,286.355	53.627	2,153.316
Rosice-Oslavany . . .	416.100	67.000	62.906
Kladno-Slany . . .	2,224.455	—	—
Plzen-Stibro . . .	1,211.540	72.144	—
Zaclér-Svatonovice . . .	398.601	—	8.784
Galicija . . .	1,728.869	—	—
Ostale premogovnike . . .	132.934	—	—
Skupno v juliju 1913 . . .	14,380.854	192.772	2,225.006
Skupno v juliju 1912 . . .	13,887.064	123.275	2,011.374
Od januarja do konca			
julija 1913 . . .	95,248.709	1,167.293	14,695.508
Od januarja do konca			
julija 1912 . . .	89,983.573	953.696	13,166.887

Rjavi premog:

Mostec-Teplice-Komotava	15,665.679	2.221	—
Falknov-Loket-Karlovi vari	3,315.388	175.622	—
Wolfsegg-Thomasrodt . . .	290.709	—	—
Trbovlje-Zagorje . . .	1,015.700	—	—
Istra-Dalmacija . . .	183.382	—	—
Galicija-Bukovina . . .	33.000	—	—
Ostali premogovniki v			
čeških deželah . . .	254.185	—	—
Ostali premogovniki v			
planinskih deželah . . .	748.335	—	—
Skupno v juliju 1913 . . .	22,940.091	177.843	—
Skupno v juliju 1912 . . .	22,526.142	190.885	—
od januarja do konca			
julija 1913 . . .	161,340.274	1,395.509	—
Od januarja do konca			
julija 1912 . . .	149,996.779	1,352.265	—

Torej tudi v mesecu juliju t. l. je pri nas premogovna produkcija pridržala svojo naraščajočo smer. Množina kamnitega premoga je v tem mesecu poskočila za 493.800 meterskih stotov. Skoro za enako množino je poskočil tudi rjavi premog, namreč za 413.956 meterskih stotov. Produkcija koksa je poskočila za 213.730 in tudi produkcija briket iz kamnitega premoga je zopet poskočila za 69.500 meterskih stotov. Samo produkcija briket iz rjavega premoga se

vse je bilo prenapolnjeno z ljudmi. Bilo jih je toliko, da so se posebno na bolj nevarnih prostorih stlačili in eden drugega držali tako, da je v mnogem slučaju izgledala stisnjena masa ljudij kakor velikansko vinsko grozdje. In kako je šele izgledalo notri v vozovih! Vojaških vlakov, ki so bili vedno prenapolnjeni na potu, že več tednov ni bilo prilike posnažiti, kar je povzročilo, da so se v vozovih teh vlakov nabrale pravcate kupe smeti, blata in raznih odpadkov. Celo oddelke prvega in drugega razreda neka-terih osebnih voz, katerih je bilo vojaškemu vlaku tudi nekaj priklapljenih, bi bil človek preje smatral za smeti, kakor pa za vozove prvega ali drugega razreda, v katerih se sicer vo-zijo le imovitejši potniki. V enem vozu prvega in drugega razreda, ki je bil rezerviran za ofi-cirne in civilne potnike, sem skušal skupno z dal-matinskim zdravnikom dobiti kaj prostora, kar pa je bilo nemogoče.

Kajti bilo je vse tako gosto zasedeno, da niti po stopnicah ni bilo mogoče priti gori. Ta vagon prvega in drugega razreda se je izpre-menil v zelo tesni prostor, v katerem je bilo ne-verjeno mnogo ljudij v pravem pomenu besede natlačeno.

Neki postajni uradnik nam je z velikim na-porom napravil prostor skozi natlačeno mno-žico. Že ob pogledu na njo mi je vstajal znoj na

je napram istemu razdobju lanskega leta za 13.000 meterskih stotov zmanjšala.

Produkcija in poraba premoga v Nemčiji.

Produkcija kamnitega premoga v Nemčiji je v mesecu juliju t. l. dosegla zopet nov rekord. Znašala je namreč 17.198.013 ton (v juliju 1912: 15.779.105 ton in v juniju 1913: 15.989.858 ton.) Upoštevanja vreden napredek izkazuje v tem mesecu tudi produkcija rjavega premoga, ki je znašala 7.508.542 ton (lani 6.645.181 ton). Tudi produkcija koksa je znatno narasla, poskočila je od 2.412.316 ton lani, letos na 2.727.079 ton. Kar se tiče briket iz kamnitega premoga, je poskočila produkcija istih od 486.765 na 524.140 ton in produkcija briket iz rjavega premoga od 1.611.677 na 1.905.921 ton. Od začetka t. l. je v Nemčiji znašala v 1000 tonah:

	Produkcija		Uvoz	
	1913	1912	1913	1912
kamnitega premoga . . .	110.776	100.845	6079	5401
koksa	18.671	16.167	354	326
rjavega premoga	49.409	46.075	4147	4220
briket	15.613	13.711	82	99
	Izvoz		Zaloga	
	1913	1912	1913	1912
kamnitega premoga . . .	19.400	17.833	97.455	88.053
koksa	3973	3161	14.052	13.332
rjavega premoga	38	29	53.518	50.166
briket	1892	1533	13.803	12.277

Avstrijski industrijalci in trgovina z Balkanom.

Zveza avstrijskih industrijalcev je poslala vladi spomenico, v kateri pozdravlja v Bukarešti sklenjeno in podpisano mirovno pogodbo ter izraža pričakovanje, da bo polagoma izginila gospodarska kriza, katere je toliko časa tiščala k tlom vsako podjetnost v Avstriji. Nadalje dostavlja: avstrijska industrija na vsak način zahteva, da tudi avstrijska vlada takoj po izravnavi političnih razmer na Balkanu mora nemudoma izvršiti vse potrebne korake, da se čim preje začne pogajanja glede trgovinskih pogodb z Bolgarijo, Srbijo, Grško in Rumunijo. Vsled velike izpremembe pokrajine, je revizija dosedanjih trgovinskih pogodb neobhodno potrebna. Trenotek za pogajanja in sklepanje novih trgovinskih pogodb je sedaj zelo ugoden. Ako bi se pri sklepanju novih trgovinskih zvez primerno upoštevali interesi balkanskih držav, bi se pospešil njih preporod in gospodarska okrepitev in balkanske dežele bi iz hvaležnosti gotovo priznale Avstro-Ogrski primerne koncesije, ki bi na razvoj naše industrije in trgovine zelo ugodno vplivale.

Končno v svoji spomenici pozivljajo vlado, naj se vsled agitacije posameznih skupin (agrarci) ne pusti odvrnati od pametne trgovinske politike, katere bo pospešila razvoj industrije in obrti ter političen pomen in stališče velesile, katero Avstrija zavzema, povzdignila, ki se pa ne sme žrtvovati posameznim strankam.

Razume se, da je ta poziv popolnoma pravi in umesten. Samo nekoliko prepozno prihajajo gospodje industrijalci, če ne bi imeli predodgovor in ne gojili hudega sovraštva do delavcev, tedaj bi se bili že zdavno lahko pridružili delavstvu, katero se je zavoženj politiki naše vlade na Balkanu od vsega začetka upiralo in morda bi se bila marsikatera neumnost naše vlade preprečila.

Sicer pa gospodje tudi še sedaj ne bi prišli s svojim pozivom, če ne bi čutili posledice brezglave politike na svojem lastnem žepu.

Socialna demokracija v Avstriji je že od nekdaj trdila, da bodi cilj naše politike na Balkanu ugodne trgovinske zveze!

Koliko doprinaša užitninski davek.

Za razdobje 1910—1911 je uradno poročilo, iz katerega je posneti, koliko doprinašajo posamezniki v državni zboru zastopane dežele užitninskega davka, izšlo šele sedaj.

čelu in sedaj naj v tej grozni tesnobi prebijem stoje ves večer, vso noč in morda še jutri ves dan? Resno me je začelo skrbeti, ko mi je prišla misel na kolero, kajti da so taki vlakci najnevarnejši izvori kolere, mi je bilo jasno. Pozneje pa sem opazil, da tudi vse druge potnike mori skrb glede kolere, kajti za povrstjo so jemali iz žepa stekleničice s sublimatom in so si z njim umivali roke. Uljudnost, ki jo goje Srbi napram tujcem, je meni in tudi mlademu zdravniku preskrbela vsakemu po en sedež. V vozu se je nahajalo oficirjev vsake stopnje tje do podpolkovnika vsega skupaj približno le en ducat, poleg teh smo bili štirje civilisti, ostanek natlačeni ljudi so tvorili podčastniki in velika truma navadnih vojakov in četašev.

(Dalje prihodnjič.)

Rudarji, agitirajte med svojimi tovariši za pristop v strokovno organizacijo, in širite povsod „Rudarja“ in „Zarjo“.

mezne v državnem zboru zastopane dežele užitninskega davka, izšlo šele sedaj.

Kolikor se tiče tega davka za leto 1911, je znašal 445.710.000 kron. Od te vsote je treba odračunati Ogrski 19.220.000 in Bosni 2.480 tisoč kron tako, da ostaja 423 milijonov in 990 tisoč kron avstrijski državi na razpolago. Kar pa se tiče posameznih dežel, so v letu 1911 užitninskega davka plačali: Češko 151.830.000, Moravska 95.570.000, Šlezija 23.750.000, Galicija 70.920.000, Bukovina 9.380.000, Dolenje Avstrijsko 60.670.000, Zgornje Avstrijsko 5.250.000, Solnograško 1.930.000, Kranjsko 2.630.000, Primorsko 5.660.000, Tirolsko 4.410.000, Vorarlberško 740.000 in Dalmacija 530.000 K. Ako porazdelimo celotno vsoto gori navedenega užitninskega davka na posamezne vrste užitnin, za katere je bil ta davek plačan, tedaj dobimo sledečo sliko: Žganje je vrglo 112.820.000, drože (germ) 760.000 denaturirano žganje (špirit) 1.130.000, pivo 88.850.000, vino in vinski mošt 13.490.000, meso 18.080.000 in druge užitnine 1.710.000 K. Končno je užitninska najemnina vrgla 5.970.000 kron.

Naravnost neverjetno je, koliko zna država izprešati užitninskega davka, katerega so samo ob sebi razumljivo morale plačati široke plasti ljudstva. In potem nam delavcem še predbacivajo, da ne plačamo nobenega davka!

Gospoda, ne bo nič!

Že v člankih našega lista smo se pečali pod naslovom »Po ovinkih« s postopanjem gospodov rudniških podjetnikov, združenih v prvi skupini rudarske zadrage za rudniško uradni okraj v Ljubljani. Storili smo to zaradi tega, da naši rudarski javnosti pokažemo, na kako brezprimerno zvit način dotični gospodje postopajo da bi zadavili oni zakon, ki določuje štirinajstdnevno izplačevanje zaslužkov delavcem v rudništvu. V dosego tega namena jim je vsako sredstvo dobro došlo. Ker pa vse eno ne bi svoje »priateljstvo« do rudarjev radi kazali preočitno, so ves svoj manevar skušali zasukati tako, da bi izgledalo na zunaj, kakor da so rudarji sami proti onemu zakonu rogovilili in da so se oni le na željo rudarjev samih akciji za odpravo tega zakona, oziroma proti njegovi določbi, kar se tiče štirinajstdnevnega izplačevanja plač pridružili. Neki podjetniški fikkus na Tirolskem si je izmislil načrt, po katerem naj bi se akcija proti omenjenemu zakonu izvršila in tega navodila so se gospodje tudi pri nas takoj poprijeli v nadi, da se jim bo že dolgo gojena vroča želja uresničila.

No, staviti gremo, da če bi bili gospodje le slutili, kako temeljito bodo s svojo nakano pogoreli, da bi si bili velikansko blamažo, ki so jo s svojo »akcijo« doživeli, raje prihranili.

Čudimo se le dvornemu svetniku Bileku v Idriji, da je tudi on vpricho dejstva, da je v večini državnih rudniških podjetij vpeljana celo že tedensko izplačevanje in so mu interesi privatnih podjetnikov kot visokemu državnemu uradniku gotovo popolnoma irelevantni, čutil potrebo, užgati si za dotično akcijo prste. Moralni poraz, katerega je moral čisto po nepotrebnem doživeti, mu sedaj gotovo narekuje, da bi bil boljše storil, če bi bil molčal in pustil mlatiti prazno slamo tistim, ki v svoji kratkovidnosti niso pomislili, da delavci vendar sami sebi ne bodo pljuvali v svoj lastni žep.

Gospode je moralo strezniti še le glasovanje, katerega so hoteli imeti. Kako so idrijski rudarji pri glasovanju na podjetniško nakano odgovorili, smo že omenili. Danes dostavljamo le še to, da tistih 33 rudarjev, ki so v nasprotju z 890 tovariši glasovali za staro mesečno izplačevanje, je to storilo le iz himavščine in da bi bili ravno oni prvi izmed tistih, ki bi pravzaprav preklinjali, če bi se staro mesečno izplačevanje res povrnilo. Od tega časa pa se je v ti zadevi vršilo tudi že glasovanje v Kočevju. In kako se je glasovanje tam sponeslo? Samo dva rudarja sta glasovala za mesečno, vsi drugi pa za štirinajstdnevno izplačevanje. Dva najpoglavnejša rudarska kraja, ki prideta v ljubljanski rudarski zadrugi v poštev, sta dala rudniški gospodi pač dosti jasn odgovor. Sedaj naj puste glasovati še v Labinju, da bo blamaža vsaj popolna, kajti mi smo dobili že obvestilo, da tam ako pride do tega, tamošnji tovariši nič več za štirinajstdnevno izplačevanje ne bodo več glasovali, temveč da bodo kakor en moč izrazili zahtevo, po tedenskem izplačevanju zaslužka.

In sedaj si nekoliko oglejmo, kaj so govorili gospodje vse pri seji velikega odbora. Uprava premogovnika v Kočevju je izjavila, da je tudi tamkaj med rudarji zaradi nove postave nastala največja nezadovoljnost. To je bilo seveda pred glasovanjem.

Toda glasovanje pa je dokazalo, da je uprava trdila nekaj, kar ni bilo res in če gospoda ravnatelja ni obšla rdečica sramu, ko je pri seji vedoma trdil laž, tedaj si moramo tolmačiti celo stvar le na ta način, da gospodje mislijo, kadar gre za njihovo korist v škodo in na račun delav-

cev, jim je po prav jezuitskem pregovoru »namen posvečuje sredstva« dovoljena vsaka lumparija.

Sicer pa si modrosti, ki so jih gospodje trosili tudi v izjavah, oglejmo nekoliko bližje:

»Josip Pavlin v Ljubljani: V občno korist bi bilo, ako bi se mesečno izplačevalo in to naprej obdržalo. Nova uredba silí podjetnika poostri prodajalne pogodbe, posebno pa se potežavi trgovina s premogom, ker bo vsled tega zakona ceno treba zvišati.«

Ampak gospod Pavlin niti en slučaj ne navaja, ki bi prišel pri njegovih dozdevnih obnih koristih v poštev. Sumarično govorjenje pa in to nam bo tudi gospod Pavlin priznal, je precej podobno veliki praznoti. Kar pa trdi o težavah trgovine, katere po njegovem mnenju nastane, je puhla, ravno tako kakor je puhla trditev, da bo vsled tega zakona treba povišati cene premogu. Kaj, vprašamo, ima štirinajstdnevno izplačevanje opraviti s trgovino in podražitvijo premoga? Odgovoriti na to vprašanje niti sam ne bi mogel. Ali bo gospod Pavlin hotel, če podraži premog, dati tudi delavcem višjo plačo? Gotovo ne. Torej! Ali zdi se, da je imenovani gospod precej premeten, kajti najbrže bi rad premog podražil in bi ta njegov rop na žepe kupovalcev, da bi ga v javnosti opravičil, zagrnil rad z delavskim plaščem, dasi dobro ve, da bi v slučaju podražitve premoga bil edinole on sam tisti, ki bi imel od take podražitve ves dobiček. Tako dejanje pa ni pošteno.

»August Unger, Litija: Pri naši žgalmici imamo že več časa polmesečno izplačevanje, katero pa se ne dotika postave z dne 17. majnika 1912, držav. zakona šte. 107, tako, da smo bili tukaj sprememb obvarovani. V vsakem slučaju pa sem pripravljen v interesu podjetnikov pridružiti se akciji v smislu Tirolske in Vorarlberške.«

No, gospodu Ungerju smo prav hvaležni za dokaz, ki nam ga je podal o solidarnosti in složnosti, ki vlada med podjetniki in si ne želimo nič drugega, kakor to, da bi si tudi naši tovariši rudarji vzeli ta primer za vzgled in pouk, da bi tudi oni bili tako solidarni in složni kakor so gospodje podjetniki. Ali ste čuli tovariši rudarji? V žgalmici gospoda Ungerja je štirinajstdnevno izplačevanje njegovemu podjetju ne dela prav nobenih neprilik in da bi si ga njegovi delavci gotovo ne pustili vzeti, ampak vse eno, on je proti svojemu lastnemu prepričanju na željo svojih tovarišev podjetnikov z njimi solidaren! Kolikokrat smo vam že na shodih in v časopisju povedali, da podjetniki ne poznajo nobene razlike med sabo, kadar se gre za njihove gospodarske interese in da je tudi rudarjem po vzoru podjetnikov treba solidarnosti in organizacije, ako hočejo varovati svoje delavske koristi! Upamo, da si bodo tudi rudarji primer podjetnika Ungerja zapomnili in da bodo storili svojo dolžnost, namreč, se do zadnjega oklenili svoje strokovne organizacije.

Ovekovječimo naj samo le še mnenje, ki so ga baje izrazili rudarji v St. Janžu. Glasi se:

»Delavstvo premogokopa v St. Janžu se čuti z uvedbo štirinajstdnevnega izplačevanja v njih največjih interesih oškodovano. Tako izplačevanje daje le male svote, ki ne zadostujejo za pokritje večjih redno se ponavljajočih izdatkov in je tudi nemogoče večje vsote si prištediti (!) izplačevane na ta način je tembolj neprijetno, ker kupujemo naše potrebščine pri obrtnikih, ki svoje zaključke in obračune samoumevno na podlagi navadnega leta, oziroma mesečno sklepajo in tudi ob teh dobah od nas denar zahtevajo. Mi bi vrnitev k stari plačilni navadi z enim polmesečnim predplačilom z veseljem pozdravili, ker bi nam zlasti potem preje možnost bila dana, denar prihraniti (!). Tudi so mnenja, da pomeni ta postava skrajšanje naših pravic glede samoodločevanja in svobode, ki so nam sicer potom državlanskega zakona zajamčene z našim delodajalcem plačilne pogodbe za nas na ugoden način sklepati.

Na to izjavo se je skliceval upravitelj St. Janžkega rudnika. Samo nekaj ni povedal, namreč, da kakor smo pozneje izvedeli, rudarji niti za njo vedeli niso in da se jim niti sanjalo ni o tem, kaj se za njihovim hrbtom kuje. Že takoj na prvi pogled vsakdo pozna, da jo rudarji niso spisali. In res, brez da bi rudarji kaj slutili in brez da bi rudniška uprava povedala, zakaj gre, so gospodje, tako se nam je vsaj sporočilo, v pisarni spisali izjavo in imena rudarjev kar sami na njo podpisali. Če je temu tako, potem je to, kar so ti gospodje izvršili, infamna lumparija najgrše vrste, ki spada pod kazenski zakon in v roke državnega pravdnika.

Že sestava te izjave je prava himavščina. Pravega hudiča je gospodi težeče na tem, če si delavec prihrani kaj denarja ali ne. Pač pa bi nemara bili v stanju, če bi vedeli, da si rudarji lahko prihranijo, da bi šli in bi jim na plači odtrgali.

Sicer pa je o tej izjavi škoda vsake nadaljne besede, posebno ker se ta izjava kakor smo videli, ni rodila med rudarji, temveč je zrasla na podjetniškem gnoju.

In ako to vemo, tedaj pa tudi vemo, da se je vsa tista slovita akcija proti zakonu o štiri-najst dnevnemu izplačevanju začela na podlagi in s pomočjo falzifikata! S tem pa je vsa akcija zadobila smrten udarec. Gospodje pa so doživeli nesmrtno blamažo. Vse druge čakarije pa, ki jih še navajajo posamezni gospodje proti štiri-najst dnevnemu izplačevanju so vpricho tega dejstva izgubili svoj pomen, ker celotna akcija preveč odkriva, da je bilo vse skupaj zlagano.

Vsekakor pa človek osupne, kadar sliši, da je c. kr. rudniškemu uradu v Ljubljani znano, da se na primer pri premogovniku Karla Amona izplačuje rudarjem plača še vedno po starem, namreč na mesec, v Kočevju plačuje rudarje z »markami«, torej čisto očitno krši zakon in da rudniški urad v Ljubljani to kršitev zakona mirno gleda!

Mi smo z afero, ki so jo čisto po nepotrebem privlekli na dan kar za lase, pri kraju. Gospodje pa so najbrže tudi že sami prišli do prepričanja, da je vse njihovo prizadevanje, vzeti rudarjem to, kar so si bili s težko mujo priborili, zaman. Kakor rečeno, gospoda, ne bo nič.

Dopisi.

Črno-Možice. Zdi se, da se končno probujajo rudarji tudi tukaj ter da prihajajo tudi naši tovariši v Črnem in Možicah polagoma do prepričanja, da si bodo svoj res nad vse klavrn položaj zboljšali le potom lastne moči in lastne samopomoči. To je seveda edino pravo in skrajni čas je že, da prenehajo zaupati svojo usodo svojim izkoriščevalcem v čigavih rokah bi njihova usoda sicer znala še segniti. Prvi najpotrebnejši korak je izvršen, organizacija je ustanovljena. Sedaj se bo treba priučiti korakanju, privaditi napornim pohodom in naskakovanju, da si bodo priborili to, kar se jim je do sedaj vedno odrekalo, ker so bili preslabotni. Preslabotni so bili rudarji v Črnem in Možicah le vsled tega, ker do sedaj niso našli poti, katera vodi do slege, ki je predpogoj vsakemu napredku. Končno se je vršil dne 10. avgusta t. l. ustanovni občni zbor skupine »Črno« Unije rudarjev avstrijskih, ki je potrdil pravila in izvolil sledeči odbor: kot načelnik je bil izvoljen sodrug Franc Vas, njegovim namestnikom sodrug Ivan Mori; za blagajnika sodrug Franc Prohart, njegovim namestnikom sodrug Franc Repas; kot zapisničarja sodruga Jožef Marakič in Rok Kumar; kot knjižničar sodrug Matevž Kranjc; končno so bili kot odborniki izvoljeni sodrugi: Jurij Grabner in Andrej Cafuder; kot namestniki pa Kopmayer. Po izvolitvi, ki se je izvršila soglasno, je o pomenu, potrebi in koristi organizacije govoril sodrug Siter, kateri se je pri tej priliki dotaknil tudi krajevnih razmer, katere vladajo v Črni in Možicah ter postopanja rudniškega upravitelja, kateri namestu, da bi z delegati rudarske zadruge obravnavali, jih vleče kakor norce za nos. Vse to je govornik prav ostro kritiziral. Govoriku so navzoči pazno sledili in so ga ob koncu za njegova izvajanja z velikim odobravanjem bogato poplačali. Po govoru je cela vrsta novih članov pristopila v strokovno organizacijo.

Potem je govoril še sodrug Steinriegel iz Celovca, kateri je pred vsem obračunal s podlim obrekovanjem in zabavljanjem ogroženih konkurentov proti filijali v Črnem, konsumnega društva »Sloga« v Celovcu, ki namenoma trosijo najraznovrstnejše zlobne izmišljotine o filijali samo, da bi jo zadavili. Vendar pa je konsumno društvo zgrajeno na zdravi podlagi in je premočno, da bi mu zlobne laži mogle kaj škodovati. Njegov namen potisniti filijalo iz Črne in jo uničiti, se tem našim »prijateljem« ne bo posrečil nikdar.

Popoldne istega dne se je vršil tudi še drug shod rudarjev in sicer v gostilni gospoda Vivat v Možicah. Ta shod, ki je bil nepričakovano dobro obiskan je izrekel svoj sporazum z izvoljenim odborom, nakar je tudi tukaj sodrug Siter imel daljši govor. Tudi sodrug Vušank iz Leš je navzoče pozval, naj se končno otresejo brezbriznosti in naj se vsi kot en mož pridružijo organizaciji, k je edino orožje, katero daje slabotnim in izkoriščanim delavcem potrebne moči v boju za obstanek. Z ozirom na korist splošnosti bi bilo želeti, da bi tudi rudarji v Črnem in Možicah dobre nasvete upoštevali in se po njih tudi primerno ravnali. To bi bilo edino jamstvo, ki bi končno tudi nam zagotavljalo boljšo bodočnost. Zato naprej po poti organizacije, naprej v boj za boljši obstanek naših družin in nas samih. Naprej!

Hrastnik. V nedeljo dne 24. 8. 1913 se je vršil društveni shod na katerem je poročal sodrug Čobal. Sodrugi Malovrh je otvoril shod ter se spomnil umrlega sodruga Avgusta Bebel-na. Shod je v znak sožalja zaklical enkratno »slava«. Potem je sodrug Čobal poročal o mednarodnem rudarskem kongresu v Karlovih varih. Poročilo je bilo stvarno ter zelo zanimivo.

le žal, da ni bila udeležba večja. Sploh se slovenski rudar vse premalo briga za svoj lastni obstanek. Čas bi pač že bil, da bi tudi pri nas v Hrastniku se rudarji boljše organizirali. Naloga zaupnikov v bodoče bode, da ne bodo samo na papirju zaupniki, temveč, da bodo tudi dejansko izvrševali svojo nalogo v prid društva ter vsega rudarskega delavstva.

Ljubno. (Okrožna sodnija). Dne 7. in 8. julija, kakor smo že poročali, so večje trope slovenskih rudarjev razgrajali po Judendorfu, Münzenbergu in Seegrabnu tako, da je morala proti njim nastopiti oborožena sila. Dne 8. julija je kakih 40 rudarjev med njimi tudi obtoženca Ivan Kolenc in Miha Kržič, taborilo pred gostilno g. Šmölcerja in so tamkaj zmerjali policijo, ki se je nahajala pod poveljstvom policijskega stražmojstra Henrika Haincelja. Ko pa je iz trupe rudarjev padel proti policiji kamen, je stražmojster hotel aretirati Kolenco, kateri se je s Kržičem vred obnašal posebno izzivalno. Toda Kolenc se je stražmojstra dejansko lotil in potisnjen v gostilno potegnil bikovko, s katero je hotel stražmojstra udariti, katero mu je pa stražnik Pölich iztrgal iz rok. Med tem pa, ko so peljali stražniki Kolenco v zapor, je Kržič proti njegovi aretaciji tako energično protestiral, da je prišel Kolenc, katerega je stražniku hotel iztrgati in tako močno potegnil, da je potegnil za sabo še stražnika. Potem pa, ko se je Kolenc nahajal že v zaporu, je Kržič pretil, da bo pripeljal vse fante iz Münzenberga in da bo straža potem že morala Kolenco izpustiti. Na to je bil aretiran tudi Kržič, kateremu ni pomagalo, da se je upiral in stražnika Pöliča tako sunil, da bi bil kmalu padel na tla, nič, moral je v zapor. Dne 8. avg. sta bila oba, Kolenc in Kržič za svoje žalostno junaštvo zaradi hudodelstva javnega nasilstva obsojena vsak na tri mesece težke ječe. Ali je bilo tega treba?

Trbovlje. (Zopet smrtna nezgoda v trboveljskem rudniku.) Iz Trbovelj nam poročajo: 25. avgusta ponoči je več rudarjev, med njimi tudi 60letni Anton Rebolj, prevračalo material čez 13 m visoko pobočje. Ko so iz huntov prevračali material, se je v enem huntu spoprijela masa in se naenkrat odtrgala vsa. Hunt se je vsled tega prevrzel in Rebolj, ki ga je hotel pridržati, je padel čezenj, nato se je prevrnil še voziček in Rebolj je padel pod voz. Ko so ponesrečenca izvlekli njegovi tovariši, je bilo prav malo življenja v njem. Zdravnik, ki je prišel takoj, je konstatiral smrtno poškodbo. Rebolj je umrl naslednji dan, ne da bi se bil še kaj zavedel. Rebolj zapušča vdovo in tri nepreskrbljene otroke.

Idrija. Dvojno upravo opazi lahko v naši žgalnici, kdor ni popolnoma slep. Ena za delavce, druga pa za odlične osebe. Za delavce, ki vsak dan garamo v žgalnici, ni nikdar preveč prahu, smradu od merkurja in slabe razsvetljave. Za višje osebe, ki pridejo z Dunaja ali pa odkod drugod po eno uro se sprehajajo v žgalnici, mora biti vse v najlepšem redu, da se bolje pohvalijo gospodje in pazniki in, kar je glavno, da je večja tantiema. Nedavno tega se je mudil v Idriji vpokojeni ministrski predsednik baron Beck. Prišel je pogledat tudi naše naprave v žgalnico. Vse, kar je bilo čez dan ves mesec za delavce dobro, se je moralo za gospoda grofa že zvečer povrh vsega predpisanega dela menjati. Dimniki, odkoder prihaja smrad, so se morali zamašiti, prah, ki ga sme biti prej in pozneje na peti debelo, se je moral pobrisati, luči, ki so prej za delo komaj brlele, so se vse menjale, tako, da je gospod baron dobil vse v najlepšem redu. Sedaj pa, ko je odšel, bo zopet stari špar-sistem, namesto, da bi se vzeli v delo ljudje, pa bi snajžili in držali razsvetljavo v dobrem stanju, ter nadomeščali ljudje pri bolj strupenem merkurijalnem delu z novimi; dogaja se pa še celo to, da se imajo po 14 dni delavci pri rovnih pečeh, in ko jim tam od merkurja vse zgnije v ustih, jih pridele k sipalnim pečem, kjer je smrad ravno tak ali pa še hujši. Zelo čudno je postopal g. svetnik Slavik tudi glede glasovanja za 14-dnevno izplačevanje. Pri vseh drugih obratih so se razdelili listki delavcem po čakalnicah. Mi v žgalnici pa smo morali hoditi v pisarno na glasovanje. Ker so bili nekateri delavci mnenja, da je tako podpisovanje v pisarni nevarno, ker se ne ve, zakaj da gre, so sklenili, da se glasovanja ne udeležijo, dasi so bili za 14-dnevno plačevanje. Da nastane enkrat tudi v žgalnici, ki je pod klerikalnim vplivom, red, bomo toliko časa opise teh razmer v javnosti, če treba tudi v nemških časopisih ponavljali, da se vpelje v žgalnici za vedno red, ne pa samo ob prihodu kake odlične osebe. Za sedaj naj zadostuje toliko.

Razne vesti.

Prošnje v vojaških zadevah so koleka proste. Vojno ministrstvo je te dni odredilo glede prošnji v vojaških zadevah sledeče: Vse prošnje glede prostovoljnega vstopa v vojaško službovanja, glede enoletne ali dvoletne prostovolj-

ne službe, glede oprostitve edinih sinov posestnikov, glede prenosa službene dobe ali glede orožnih vaj itd. itd., vse te prošnje so proste vsakega koleka, enako tudi potrebne priloge.

Ptujski »Štajer« je nedavno tega pod naslovom: Klofač v Ameriki prinesel sledečo notico: Klofač v Ameriki? Znani češki hujškač in poslanec Vaclav Klofač, ki je vedno po Srbiji in Rusiji potoval ter proti lastni avstrijski domovini hujškal, je odpotoval v Ameriko in hoče baje tam ostati. Prav ima! Škoda le, da ni vzel vse panslavistične hujškače seboj... Mi dostavljamo: In škoda le, da ni vzel tudi seboj vse pangermanske nemškonacionalne hujškače okoli »Štajerca« in denuncijantskega »Štajerca« samega, ki po Štajerskem zastruplja vse vodnjake.

V Manšestru je dne 3. septembra t. l. zgorelo veliko skladišče, v katerem so bile nakupičene velike množine olja, desk in 250 ovojev pavole. Škodo cenijo na 250.000 liver šterlingov.

Umetni premog. Berolinski fizikalni družbi so pred kratkim poročali o poskusih v svrhu sestave, oziroma naprave umetnega premoga, kojih uspeh je bil zelo zadovoljiv. Kakor poročajo »Technische Monatshefte«, ki izhajajo v Stuttgartu na Virtemberskem, so izvršili poskuse s čisto celulozo, katero so izpostavili hudi vročini, kar je povzročilo proces, ki je gori omenjeno tvarino izpremenil v takozvani smolnati premog, kateri se je od naravnega premoga odlikoval le po svoji posebni strukturi. Če bodo ti poskusi kdaj zadobili praktični pomen, se danes seveda še ne da reči. Nedvomno pa je sproženo vprašanje o možnosti glede umetnega nadomestila za premog velike važnosti, posebno ker množine in bogastva naravnega premoga v zemlji bodo za splošno porabo zadostovale komaj za eno tisočletje, ako se ne posreči zemljo v premogovnih krajih boljše izkoristiti.

O železnih rudnikih v kozjanskem okraju poroča dr. K. Hinterlechner v »Slov. trg. vestniku«: — Na Spodnjem Štajerskem se vleče od hrvatske meje pri Podčetrtku (Windisch-Landsberg) v zapadni smeri takoiimenovana Rudnica (v spec. karti Rudenca). Pogorje, iz čigar ozemlja je znana kar mala vrsta enako in podobno se glasečih krajevnih imen. Torej jasen dokaz, da sta bila tu pojma ruda in rudarstvo že v preteklosti dobro znana. Dognano je, da so dobivali ondi že od nekdaj železne rude. Še leta 1898. so kopali jugozapadno od Podčetrтка, v občini Olimj, rjavi železovec, ki je pač nastal iz jeklenca. V svojih boljših partijah ovaja ondotna ruda 40 do 50 odstotkov surovega železa. Pred kakimi 60 leti so kopali ondukaj rudo pod nebom. Ležišče, ki so ga izkoriščali leta 1898., ima obliko leče, ki je bila približno 140 m dolga in 60 m široka. Topili so to rudo v nekem starem plavžu (Edelsbach), zapadno od Pilštajna. V njega okolici so dobivali namreč svojčas rdeči železovec. Pozneje so topili v istem plavžu tudi železne rude (rjavi železovec in jeklenec) iz severne okolice Sv. Ruperta (jugo-zapadno od Št. Jurja ob Južni železnici (Dreger). — Izrečno naj omenim, da so izsledili in dobivali železne rude v ozemlju Rudnice še na več drugih mestih.

Nemško nacionalni polomi. Ni dolgo tega, kar je neki renegat (takozvani slovenski nemčur) poneveril v Laškem trgu nad pol milijona kron v tamošnji »šparkasi«. Takoj po tem je v Celju neki Oechs (vol) pokradel v celjski okrajni bolniški blagajni okrog 30.000 kron. Prvi in drugi je storil samomor. Na zadnje so posamezni nemškonacionalni prvaki v Inomstu polagoma »spraznili« in končno v bankrot spravili neko tamošnjo banko. Heil!

Zahtevajte v vseh rudarskih krajih v vseh gostilnah »Rudarja« in »Zarjo«!

I. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji »Adler«.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

